

IL·LUSTRACIONS: MATILDE PORTALÉS

Quan les paraules es vesteixen de colors: les mil cares de l'àlbum il·lustrat

MATILDE PORTALÉS

«L'àlbum és en essència una forma artística oberta i fluïda a la qual s'incorporen signes i codis lèxics i visuals en una interacció incessant entre paraula, imatge i lector.»

Peter TRIFONAS, 1998

EL PRIMER QUE ENS SORPRÈN quan parlem de l'àlbum il·lustrat és la indefinició que hi ha sobre què és exactament aquest producte editorial i com poder descriure'l i caracteritzar-lo. La seva curta història dintre el món de la literatura infantil, i també la diversitat de propostes formals i funcionals existents, han creat una mena de confusió al voltant d'aquesta nova forma innovadora de llibre per a infants als ulls de mestres, pares, bibliotecaris, llibreters, crítics, i altres agents culturals de la literatura infantil i juvenil (LIJ).

Aleshores, ¿què és un àlbum il·lustrat? Per àlbum il·lustrat la majoria d'autors entenen allò que la literatura anglosaxona defineix com a *picture book*, és a dir un llibre on text i imatge co-existeixen en una sinergia

global, indissoluble i interdependent, en què més enllà de la simple funció didàctica del llibre infantil hi ha una clara intencionalitat lúdica, creativa i emocional.

Ara bé, altres etiquetes com ara *llibre il·lustrat* (*storybook*), *conte il·lustrat* (*picture storybook*), i fins i tot *llibre amb imatges...* són igualment utilitzades segons el tipus de llibre de què parlem i, sobretot, el tipus d'interrelació/interacció existent entre els dos codis que conformen l'essència d'aquest objecte (*text-il·lustració*).

¿Som davant d'un nou gènere editorial? ¿És l'àlbum il·lustrat una nova tipologia de llibre? Al respecte, serem clars. Tal com afirma David Lewis: «L'àlbum il·lustrat és el camaleó dintre la jungla de l'edició de llibres per a infants», un camaleó que, com cita la Cecilia Silva-Díaz (2005), encara està «a l'espera d'ésser definit».

No existeix, per tant, un criteri únic de definició o classificació d'aquesta nova tendència editorial contemporània de la LIJ, com tampoc hi ha un consens sobre quin és el seu origen. Així, és habitual recórrer a l'ús de metàfores i comparatives de tota natura per poder interpretar-lo, entre les quals: duet, poema visual, simbiosi, iconotext, imagotext...

‘ **NO EXISTEIX UN CRITERI ÚNIC DE DEFINICIÓ O CLASSIFICACIÓ D'AQUESTA NOVA TENDÈNCIA EDITORIAL CONTEMPORÀNIA DE LA LIJ**

Malgrat tot, el més curiós és que reflexionant sobre tota aquesta incertesa, comprenem que aquesta «indefinició» no és un tret negatiu de l'àlbum, sinó, més bé, una part constitutiva i bàsica del seu esperit postmodern. L'àlbum il·lustrat és, en essència, un artefacte transgressor i innovador de la LIJ que sembla haver establert les seves pròpies normes i regles estètico-narratives sense cap referent editorial anterior. Fins i tot, per a experts com l'esmentat Lewis, aquesta «indefinició» és, a més, necessària, puix podem córrer el perill, si no, d'encotillar amb una definició rígida i estàtica un tipus d'objecte que per natura és híbrid, versàtil, flexible, camaleònic, multidimensional i omnívor, entre altres coses.

D'altra banda, i remetent-nos als que són, segons la majoria d'experts, els principals trets de la cultura postmoderna –*indeterminació, fragmentació, descanonització, ironia, hibridació i participació*– constatem, sense por d'equivocar-nos, que l'àlbum és una forma editorial plàstico-narrativa única, contemporània, innovadora, oberta i sense fronteres i, així, és lògic relacionar-la intuïtivament amb l'evolució de l'art contemporani o vincular-la a altres formes i tendències d'expressió plàstica i narrativa actuals com el cinema o la publicitat.

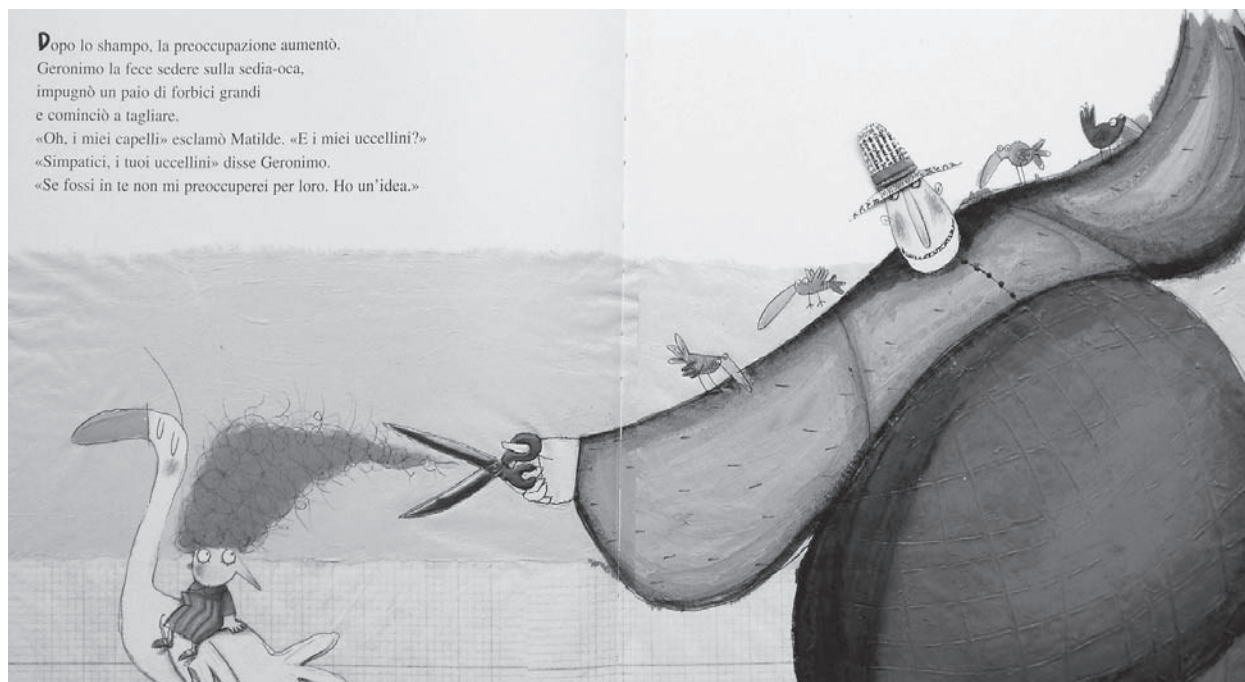
Però ¿què ocorre amb l'educació dels infants i l'àlbum il·lustrat? ¿Per què és important l'àlbum il·lustrat per al seu desenvolupament?

En primer lloc, l'àlbum il·lustrat és una eina fonamental d'expressió, percepció i comprensió de l'ésser humà i la seva evolució ja que, de forma discreta o evident, inclou infinits fragments textuais i icònics que fan al·lusió a la història de la humanitat entre les seves pàgines.

En segon lloc, el foment de la participació activa del lector és un tret essencial d'aquesta forma editorial puix fomenta les capacitats creatives i crítiques de l'infant en un futur. De manera suggeridora, l'àlbum convida l'infant a endinsar-se en el seu interior amb temàtiques universals que tanmateix podrien estar adreçades a un adult: amistat, por, amor, alegria, immigració, adopcions... L'àlbum ofereix al lector infant-adult uns contigus visuals i textuais ideals per compartir.

D'altra banda, les il·lustracions de l'àlbum ofereixen a l'infant des de les seves primeres lectures un primer contacte amb el món de l'art, i poden així ajudar a educar la seva mirada estètica de manera progressiva amb vista a comprendre i estimar qualsevol expressió plàs-

‘ **SOVINT PENSEM QUE SOLS AQUELLS DIBUIXOS «INFANTILISTES», INGENUS, I AMB FORMES BÀSIQUES PODEN SER ENTESOS PER UN NEN. RES DE MÉS ERRONI**

AMB VISTA AL FUTUR, SERÀ NECESSÀRIA UNA RÀPIDA ADAPTACIÓ DE TOTES LES INSTITUCIONS CLÀSSIQUES MEDIADORES AMB EL NEN

tica o artística quan sigui gran. Sovint, solem subestimar el potencial lector dels infants i pensem que sols aquells dibuixos «infantilistes», ingenus, i amb formes bàsiques poden ser entesos per un nen. Res de més erroni. Vivim en un món cibernètic, mercurial i vertiginós on la nova «generació.com» (AIMC, 2006) creix envoltada dels impactes visuals i els missatges mediàtics de videoconsoles, televisió, internet, cinema, publicitat, mòbils... Així, la nova tecnologia digital ha imprès un nou ritme vital a les històries dels menuts, i amb la seva velocitat i atractiu sensorial els ofereix un sens fi de nous codis estètics, plàstics, visuals i narratius que actuen a l'uníson per seduir-los.

Ja per acabar, sols emfatitzar la gran necessitat d'educar avui en dia l'infant en una *dobla alfabetització*, o fins i tot, com proposen alguns experts, de «multialfa-

betitzar-lo». La imatge és, sens dubte, l'alfabet clau dels nostres temps digitals i globalitzats, i, com hem parlat, avui en dia, l'àlbum il·lustrat esdevé una eina bàsica tant per formar futurs lectors crítics i reflexius, com per desenvolupar la seva creativitat, imaginació, tolerància, educació estètica i aprendre a estimar el valor dels llibres i les històries.

Així, amb vista al futur, serà necessària una ràpida adaptació de totes les institucions clàssiques mediadores amb el nen: mestres, pares, bibliotecaris, llibreters, crítics... per, més enllà d'ensenyar-li sols el vocabulari «de les lletres» (lectura textual), fer-li també entendre i gaudir el potencial narratiu del vocabulari «de les imatges» (lectura visual). Si l'era Gutenberg ha quedat enrere i havem de donar la benvinguda a la nova Galàxia Visual, la proposta està sobre taula: *¿anem per feina?*

BIBLIOGRAFIA

AIMC (Asociación para la investigación de medios de comunicación): *La Generación «COM»*. Estudi sobre la relació dels infants espanyols amb els mitjans de comunicació. Madrid, 2004.

BOYER, Perrine. «La importancia del álbum en la educación visual y plástica», en *Peonza: Revista de literatura infantil y juvenil*, 70, [2004], pàgs. 25-34.

DURAN, Teresa. «Ilustración, Comunicación, Aprendizaje» en *Revista de Educación*. Número extraordinario [2005].

LEWIS, David. *Picturing Text*, RoutledgeFalmer, 2001.

SALISBURY, Martin. *Ilustración de libros infantiles*. Barcelona: Acantho, 2004.

NODELMAN, Perry. *Words about pictures: The narrative art of children's picture books*. The University of Georgia Press, 1988

SILVA-DÍAZ, Maria Cecilia. *Libros que enseñan a leer: Álbumes metaficcionalles y conocimiento literario*. Tesis doctoral, 2005.

NIKOLAVEJA, Maria; SCOTT, Carole. *How Picturebooks work*. New York: Routledge, 2006.

MATILDE PORTALÉS I RAGA
és doctora en Belles Arts (Universitat Politècnica de València) i il·lustradora de llibres per a infants